

## Erdélyi magyar táncművészet és táncstudomány két tételben

*Könczei Csongor (szerk.): Az erdélyi magyar táncművészet és táncstudomány az ezredfordulón I. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kvár 2010. 131 old.*

*Könczei Csongor (szerk.): Az erdélyi magyar táncművészet és táncstudomány az ezredfordulón II. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kvár 2014. 195 old.*

2009-ben *Erdélyi tánc hagyományok és a tánc nemzetközi világnapja* címmel rendezett konferenciát a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Az elhangzott előadások továbbgondolásából született tanulmányokat Könczei Csongor *Az erdélyi magyar táncművészet és táncstudomány az ezredfordulón* című tanulmánykötetben szerkesztette egybe 2010-ben. 2014-ben azonos címmel jelentek meg a 2011-es *Tánc-Nyelv-Közösség a változó régióban*, valamint a 2012-es *Táncalkalom, hagyományörzés, közösségi szórakozás, társadalmi jelenség. 35 éves az erdélyi tánc ház* című konferenciák szerkesztett előadásszövegei is. A 2009-es konferencia és az abból készült tanulmánykötet az erdélyi magyar tánc kutatás problémáit veszi górcső alá, illetve azt, hogy egyáltalán beszélhetünk-e erdélyi magyar táncművészetről. A 2014-es kötet előszavában olvashatjuk, hogy az „előzménykötet” mérföldkőnek tekinthető a szárnyait bontogató erdélyi magyar etnokoreológia számára (9.).

A kötet első tematikus egységéből valóban helyzetkép rajzolódik ki, amely javarészt az intézményesített táncművészeti oktatás problematikáját járja körül. Elsőként Laskay Adrienne a 17. századi iskolai drámaelőadásokból kiindulva boncolgatja a mütáncok színpadi előadásait. Őt követően Deák Gyula, a Háromszék Táncegyüttes vezetője, valamint a Romániai Magyar Néptáncgyűlés elnöke mutatja be röviden az Erdélyben működő hivatásos táncgyűlések munkásságát, beleértve azt, hogy melyek követik az ő szavaival élve a „legnépibb” irányt, melyek próbálkoznak táncszínházi előadásokkal. Novák Ferenc szavait idézi, miszerint „a színházi forma az egyetlen, amely a néptáncinkünket továbbviheti” (33.). A szerző egyik fő problémaként

azt fogalmazza meg, hogy amíg a táncosoknak csak néptáncos ismereteik vannak, és egyéb táncművészeti képzésben nem részesülnek, addig sokkal színvonalasabb előadásokat sem tudnak színpadra vinni. (33. old.) Továbbá megjegyzi, hogy 2009-ben a marosvásárhelyi Művészeti Egyetem berkein belül indították el a táncművész továbbképzést, amely megoldása lehet a fent említett hiányosságoknak. Másik lehetséges út lehet a koreográfus, néptáncoktató, amatőr együttesvezető képzés, melynek szervezési feladatait a 2004-ben megalakult Romániai Magyar Néptáncgyűlés látja el.

Uray Péter tanulmányának témája a színész-képzés. Részletesen tárgyalja egy koreográfia elkészülésének menetét, meghatározó attribútumait, összetevőit. Így például a motívumokból összeállt témák ívét, formáját, szerkezetét; az adott táncforma stílusát, képi megjelenését, tehát hogy a színpadon minek hol kell megjelennie, illetve az adott egységek időtartamra való érzékenységét.

Könczei Csongor a kötet egyik kulcstanulmányában, a romániai magyar intézményesített felsőfokú táncművészeti oktatás bevezetésére tesz javaslatot, hiszen szerinte a tehetséges autodidaktizmus nem helyettesítheti a szakképzést, továbbá amíg nincs rendszeres, igényes táncoktatóképzés, addig minőségi műkedvelő táncélet sem lesz. Tanulmányában feltárja a néptánc és a színpadi táncművészet viszonyát. Hangsúlyozza, hogy a 19. század végére kikristályosodott kelet-közép-európai népi tánc kultúrára nem lehet színpadi előadóművészetként tekinteni, hiszen a két terület társadalmi funkciói eltérnek egymástól. Könczei a Magyar Táncművészeti Főiskola tantervének felépítését venné alapul. Ezután Fügedi János mondja

el aggályait a képzéssel kapcsolatban. A hat pontba szedett kritikai érvelésből kiemelem, hogy a szerző szerint a kinetográfiát helytelenül sorolták az elméleti melléktárgyak közé. A tanulmány fontos része az is, amelyben a szerző a gyermektánc-pedagógia adekvátságát hangsúlyozza.

A második, a tánc kutatás erdélyi vonatkozású eredményeit felsorakoztató fejezetet Karácsony Zoltán kezdi a filmes gyűjtések kritikai áttekintésével, amelyet Pálffy Gyula Gerendkeresztúr táncait részletező cikke követ. Fügedi János tanulmányában leszögezi, hogy a tánc tudomány tánclejegyzés nélkül komolytalan, valamint kihangsúlyozza, hogy a kialakulóban lévő intézményes táncművész- képzésben megfelelő teret kellene biztosítani a táncnotációnak is. A kötet záró, egyben vitaindító tanulmányában Kőnczei Csilla a romániai magyar tánc kutatás helyzetét mutatja be a szocialista érában. A kötet zárlataként tanulságos olvasmánynak bizonyul a kerekasztal-beszélgetés szerkesztett változata.

A 2010-ben publikált kötetre reflektálva négy évvel később került kiadásra a folytatás, a második kötet is, amelynek deklarált célja, hogy további tanulmányokkal erősítse az erdélyi magyar tánc kutatás tudományos helyzetéről szóló diskurzust. A nyitó tanulmányban Anca Giurchescu nemcsak Martin Györgyre és a vele végzett közös munkára emlékszik vissza, hanem kutatástörténeti kuriózumot is nyújt az olvasónak. Kőnczei Csilla tanulmányában egy lehetséges egyetemes táncelméleti modell alkalmazhatóságát tárgyalja a nyelvi modell analógiájára. Karácsony Zoltán a kalotaszegi legényes egy, a tánc házmozgalomban kevésbé ismert előadásmódját járja körül. A kutatásokból kiderült, hogy a 19–20. század fordulóján csoportosan, később kettes formában járták a legényest, amelyet írásában részletesen elemez. Varga Sándor tanulmányában a magyar táncfoklorisztika egy nagy elmaradását igyekszik pótolni: a tánc házias turizmus egy erdélyi falura gyakorolt hatását veszi számba. Írásában nyomon követhetjük, hogy a „kemény” hagyományörzés Dombostelke mai tánc hagyományára, társadalmi kapcsolataira, kultúrájára gyakorolt hatása pozitív és negatív is egyaránt. Varga Sándor írásához kapcsolódva Kőnczei

Csongor az erdélyi falusi hagyományos tánc kultúra változásait vizsgálja a színpadi tánc művészet tükrében: napjaink egyik elterjedt jelenségével, a falvakban táncot visszatartó ún. „etno-tánc mesterek” tevékenységével foglalkozik. Írásában igyekszik mind etikai, mind pedig társadalomkutatói nézőpontból megvilágítani a problematikát.

A kötet második második tematikus egysége a 35 éves erdélyi tánc ház és holdudvarát járja körül. Elsőként Pávai István a széki és a városi tánc ház komparatív vizsgálatát adja, amelyben a széki tánc szervezésének és lefolyásának részleteit ismerteti, valamint az ezt modellként használó városi tánc házak, mintájukhoz képest bekövetkezett funkció változásait. A következőkben Simonffy Katalin tánc házzal való kapcsolatát olvashatjuk. A szerző a tánc ház televíziós reprezentációjának, az 1977-ben induló Kaláka című ifjúsági műsor rendezésébe nyújt betekintést. Zakariás Erzsébet Simonffyhoz hasonlóan leginkább személyes emlékeit veszi számba, valamint a kolozvári ún. „Vasas tánc ház” hajdani légkörét kísérli meg bemutatni. A kötet zárásaként Kőnczei Csongor az erdélyi tánc ház történeti áttekintését, korszakolását valósítja meg, Pozsony Ferenc pedig a tánc házmozgalom kialakulásának időbeli és térbeli kontextusáról ír.

A Kőnczei Csongor által szerkesztett két könyv jelentősége abban áll, hogy korábban hasonló tematikájú kötet nem jelent meg Erdélyben. Azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a kiadványok nemcsak magyarul, hanem románul is olvashatók, így eredményeik a román nyelvű etnokoreológiai diskurzusban is megjelenhetnek. Az első kötet mellett meglátásom szerint a második is mérföldkőnek tekinthető, bizonyítva azt, hogy az erdélyi magyar etnokoreológiának van létjogosultsága. Annak ellenére, hogy Kőnczei Csilla a néptánc kutatást a népzene kutatás és a népköltészet mellett *halva született harmadik ikertestvérként* aposztrofálja, a tanulmányokból kirajzolódó összkép alapján mégis elmondható, hogy az erdélyi magyar tánc művészet érdemes mind a szakma, mind a nagyközönség figyelmére.

**Kovács Dóra**